

Nr 4

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

Genom en den 3 januari 1957 dagtecknad proposition, nr 33, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar

Härigenom förordnas, att 2 och 17 §§ lagen den 12 juni 1942 om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

2 §.

Med anläggning, som i 1 § sägs, avses

1) elektriskt kraftverk, som är avsett för generatoreffekt av minst *två-tusenfemhundra* kilovoltampère;

2) anläggning för tillgodogörande av vattenkraft genom vattenreglering, om vattenmagasinet är avsett att rymma minst etthundra miljoner kubikmeter;

3) elektrisk ledning, som är avsedd för spänning av minst *fjrtio* kilovolt mellan två ledare; samt

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Med anläggning, som i 1 § sägs, avses

1) elektriskt kraftverk, som är avsett för generatoreffekt av minst *tio-tusen* kilovoltampère;

2) anläggning för tillgodogörande av vattenkraft genom vattenreglering, om vattenmagasinet är avsett att rymma minst etthundra miljoner kubikmeter;

3) elektrisk ledning, som är avsedd för spänning av minst *etthundra* kilovolt mellan två ledare; samt

(Nuvarande lydelse)

4) transformator- eller kopplingsstation, vilken är avsedd för spänning som under 3) sägs och en genomgångseffekt av minst tvåtusen-femhundra kilovoltampère.

17 §.

Klagan över krigsskyddsnämndens beslut må föras hos Konungen genom besvär, vilka skola hava inkommit till vederbörande statsdepartement före klockan tolv å trettionde dagen efter den, då klaganden erhöi del av beslutet. Där ej annorlunda förordnas, skall beslutet dock omedelbart lända till efterrättelse.

(Föreslagen lydelse)

4) transformator- eller kopplingsstation, vilken är avsedd för spänning av minst fyrtio kilovolt mellan två ledare och en genomgångseffekt av minst tiotusen kilovoltampère.

17 §.

Klagan över krigsskyddsnämndens beslut må föras hos Konungen genom besvär. Där ej annorlunda förordnas, skall beslutet dock omedelbart lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1957.

Beträffande överklagande av beslut, som meddelats före denna lags ikraftträdande, skola äldre bestämmelser tillämpas.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändrad gränsdragning i fråga om tillämpningsområdet för 1942 års lag om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar, varigenom anläggningar, som icke längre kan anses vara av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i riket, undantages från lagens tillämpning.

Inledning

Lagen den 12 juni 1942 (nr 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar stadgar, att beträffande anläggningar av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i riket skall i fråga om åtgärder till skydd mot skada genom luftanfall eller annan krigshandling eller sabotage gälla de särskilda bestämmelser som angives i lagen. I lagtexten har därefter gjorts en avgränsning av sådana anläggningar som skall anses vara av väsentlig

betydelse för kraftförsörjningen i riket. Gränsdragningen har därvid skett efter anläggningarnas storlek. Ärenden rörande vidtagande av skyddsåtgärder enligt nämnda lag prövas av krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar. Beträffande lagens närmare innehåll får utskottet hänvisa till redogörelsen härför i propositionen s. 4 o. f.

I skrivelse den 18 augusti 1956 har krigsskyddsnämnden anfört, att en del av de kraftanläggningar som anges i lagen icke längre kan sägas vara av den storleksordning, att de har väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i riket. Nämnden har därför föreslagit en annan gränsdragning, enligt vilken vissa mindre anläggningar skulle falla utanför lagens tillämpningsområde. En närmare redogörelse för innehållet i krigsskyddsnämndens ovannämnda framställning och därtill i skrivelse den 1 december 1956 gjort tillägg finns intagen i propositionen s. 6 o. f. till vilken redogörelse utskottet får hänvisa.

Remissyttranden

Över nämndens framställning har efter remiss yttranden avgivits av vattenöverdomstolen, chefen för försvarsstaben, kommerskollegium, civilförsvarsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap samt länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom svenska vattenkraftföreningen och svenska elektricitetsverksföreningen.

Den av krigsskyddsnämnden föreslagna ändringen tillstyrkes eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom länsstyrelsen i Norrbottens län, som ifrågasätter lämpligheten av den föreslagna lagändringen.

Kommerskollegium uttalar bl. a., att sedan lagens tillkomst äldre stationer ombyggt för större effekter och högre spänningar samtidigt som nya kraft- och överföringsanläggningar för avsevärda effekter och höga spänningar tillkommit. Detta har enligt kommerskollegium medfört, att i verkligheten gränsen för anläggningar som kan anses vara av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen kommit att höjas och den kan numera anses ligga vid de effekt- och spänningsvärden, som krigsskyddsnämnden föreslagit.

Svenska Vattenkraftföreningen och *Svenska Elverksföreningen* utvecklar i sitt gemensamma yttrande närmare skälen för sitt tillstyrkande av den föreslagna lagändringen. Föreningarna anför följande.

Föreningarna dela helt krigsskyddssnämndens uppfattning att den prövning, som enligt bestämmelserna i nämnda lag skall ske för vissa kraftverk, kraftledningar samt transformator- eller kopplingsstationer, saknar väsentlig betydelse för mindre anläggningar och att en höjning av undre gränsen för prövningsskyldighet därför är önskvärd. Kraftproduktionsapparatens snabba tillväxt sedan tiden för lagens tillkomst har nämligen inneburit, att större anläggningar proportionsvis öka mera i antal och därigenom blir de mindre kraftverkens bidrag till landets totala energiförsörjning relativt sett allt mindre. Som exempel kan framhållas att antalet vattenkraftverk med en

installation av minst 10 000 kVA vid slutet av år 1956 utgör ca 90 st, vilket antal mer än fördubblats sedan år 1942. Deras sammanlagda effekt, ca 4,5 milj. kV, representerar nu över 85 % av den totala installerade vattenkrafteffekten i landet, medan installerade effekten i de drygt 90 st anläggningarna mellan 10 000 kVA och 2 500 kVA — nuvarande undre gräns för prövningsskyldighet — endast motsvarar ca 7 % av samma totaleffekt. Som följd härav kan, som krigsskyddsnämnden påpekar, skyddsåtgärder även för dessa mindre anläggningar knappast anses erforderliga.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anför bl. a. följande.

Riksnämnden har icke något att erinra mot förslaget men vill dock framhålla, att det icke alltid är en anläggnings storlek som ensam avgör om anläggningen skall anses vara av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i krig. Även mindre produktions- och distributionsanläggningar kunna av olika skäl vara av sådan vikt, att möjlighet bör finnas att föreskriva skyddsåtgärder för dessa. I lagen bör därför riksnämnden erhålla befogenhet att, då nämnden så finner erforderligt, påkalla prövning av skyddsbehovet för anläggning, som eljest är undantagen från sådan prövning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasätter lämpligheten av den föreslagna lagändringen och uttalar, att det synes vara ändamålsenligare, att anmälningskyldigheten för de mindre kraftverken bibehålles, måhända i förenklad form, samt att nämnden på grundval av föreliggande omständigheter bedömer om skyddsåtgärder bör vidtagas.

Till stöd för sitt ställningstagande behandlar länsstyrelsen i sitt yttrande vissa särskilda anläggningar, som enligt den föreslagna lydelsen av lagen skulle falla utanför lagens tillämpningsområde men som enligt länsstyrelsen är av betydelse för vissa krigsindustrier, m. m.

Tilläggas må att enligt en vid länsstyrelsens yttrande fogad skrivelse *statens vattenfallsverk, Norrbottens kraftverk*, lämnat krigsskyddsnämndens förslag utan erinran.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Hedlund, har vid remissen av förslaget till lagrådet anfört följande.

»Avsikten med ifrågavarande lagstiftning är att genom förebyggande åtgärder av olika slag försöka skydda våra kraftanläggningar mot skada genom luftanfall eller annan krigshandling eller sabotage. Med hänsyn till den elektriska kraftens utomordentliga betydelse för vår försörjning och hela totalförsvaret är det uppenbarligen av största vikt att effektiva skyddsåtgärder vidtages.

Ifrågavarande lag äger tillämpning beträffande anläggning av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i riket, och i lagen har närmare angivits, vilka anläggningar som skall anses vara av sådan betydelse. Gränsdragningen har därvid gjorts efter anläggningens storlek. Föredragande departementschefen uttalade härom vid lagens tillkomst bl. a., att visserligen vore icke enbart

storleken av en anläggning avgörande för densammans betydelse för kraftförsörjningen, men för underlättande av bestämmelsernas tillämpning måste det anses vara värdefullt, att deras tillämpningsområde bleve så entydigt som möjligt angivet, och detta torde bäst kunna ske genom att ange anläggningarnas storlek. Han förordade därför en gränsdragning efter denna princip.

Krigsskyddsnämnden har nu föreslagit att de gränser, som fastställdes 1942, måtte höjas. Gränsen i fråga om kraftverk föreslås höjd från en generatoreffekt av 2 500 till 10 000 kilovoltampère och gränsen beträffande elektriska ledningar bör enligt förslaget höjas från 40 kilovolt till 100 kilovolt. För transformator- och kopplingsstationer är gränsen f. n. bestämd sålunda, att genomgångseffekten skall vara minst 2 500 kilovoltampère. Även denna gräns föreslås höjd till 10 000 kilovoltampère.

Nämndens förslag har på ett undantag när lämnats utan erinran av remissinstanserna och för egen del anser jag likaledes bärande skäl föreligga för en ändrad gränsdragning. Såsom framhålles såväl av nämnden som i remissyttrandena har under senare år en utbyggnad till enheter med större effekt och högre överföringsspänning ägt rum och större anläggningar har även proportionsvis ökat mera i antal. Därigenom har en förskjutning skett i fråga om anläggningar, som kan anses vara av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i riket. De anläggningar, som enligt den föreslagna gränsdragningen skulle komma att undantagas från lagens tillämpning, motsvarar endast en förhållandevis liten del av totaleffekten. Utvecklingen synes också, enligt vad som framgår av krigsskyddsnämndens yttrande, ha lett därtill, att beträffande ifrågavarande mindre anläggningar anmälnings- och prövningsförfarandet blivit en onödig och tidskrävande omgång. Ärenden rörande mindre anläggningar har för nämnden medfört en betydande belastning och en ändring av gränserna skulle ge nämnden möjlighet att ägna mera tid åt de angelägna ärendena rörande större kraftanläggningar.

Såsom påpekats av länsstyrelsen i Norrbottens län kan en del mindre kraftanläggningar vara av särskild betydelse, exempelvis för en krigsindustri eller eljest för kraftförsörjningen inom viss del av riket. Givetvis är det angeläget att skyddsåtgärder vidtages även beträffande sådana anläggningar. Men även om de föres utanför lagens tillämpningsområde, torde man — vilket i viss mån bestyrkes av yttrandet — ha anledning räkna med att skyddsåtgärder kommer att vidtagas jämväl vid sådana mindre anläggningar som är särskilt betydelsefulla. På grund härav och då det, såsom framhölls vid lagens tillkomst, är angeläget att lagens tillämpningsområde blir så entydigt angivet som möjligt, anser jag att gränsdragningen även nu bör ske efter anläggningens storlek. De av nämnden föreslagna gränserna, som tillstyrkts av remissinstanserna, synes mig lämpligt avvägda och jag vill därför förorda att ifrågavarande bestämmelser ändras på sätt som nämnden föreslagit.

I detta sammanhang synes lämpligen ändring böra vidtagas jämväl av besvärshörsbestämmelserna i lagen. Enligt 17 § må klagan över krigsskyddsnämndens beslut föras hos Konungen genom besvär, vilka skall ha inkommit till vederbörande statsdepartement före klockan tolv å trettionde dagen efter den, då klaganden erhöi del av beslutet. Enär frågan om besvärstid numera är generell reglerad i lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut och då intet skäl föreligger för att i ifrågavarande lag bibehålla en särreglering, synes föreskriften om besvärstid i förevarande paragraf böra utgå. I likhet med vad som föreskrivits i liknande sammanhang bör stadgas, att beträffande överklagande av beslut som meddelats före dagen för lagändringens ikraftträdande, äldre bestämmelser skall tillämpas.

De förordade ändringarna föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1957. Någon övergångsbestämmelse utöver den nyssnämnda angående överklagande av beslut, som meddelats före lagens ikraftträdande, synes icke erforderlig. Har anmälan beträffande en anläggning, som till följd av lagändringen faller utanför lagens tillämpningsområde, gjorts enligt de tidigare gällande bestämmelserna utan att något beslut i ärendet hunnit meddelas, torde sådan anmälan icke böra föranleda någon nämndens åtgärd.»

Lagrådet

Lagrådet har i utlåtande över lagförslaget anfört följande.

»Av krigsskyddsnämndens framställning framgår ej varför nämnden — såsom den uppgivit — i fråga om mindre kraftverk och vissa andra mindre anläggningar funnit sig sakna anledning att föreskriva skyddsåtgärder enligt ifrågavarande lag, i vidare mån än att de mindre anläggningarnas betydelse för kraftförsörjningen ansetts minskad genom tillkomsten av större enheter. Det är sålunda icke upplyst, huruvida nämnden övervägt det ökade värde som de smärre enheterna representera vid försvårad import av bränsle under krigsförhållanden eller efter förstörelse av större enheter. Lämpligheten av den föreslagna lagändringen ur beredskapssynpunkt undandrager sig därför lagrådets bedömande. Mot förslagets avfattning har lagrådet ej någon erinran.»

Departementschefen

Vid anmälan av lagrådets utlåtande har *departementschefen* till statsrådsprotokollet anfört följande.

»Lagrådet har icke haft någon annan erinran mot lagförslaget än att lagrådet — under hänvisning till krigsskyddsnämndens framställning — uttalat, att lämpligheten av den föreslagna lagändringen ur beredskapssynpunkt undandrager sig lagrådets bedömande. I anledning härav vill jag endast tillägga, att såvitt angår sådana mindre anläggningar, som genom lagändringen föres utanför lagens tillämpningsområde, tillräckliga möjligheter

att i ett skärpt läge föreskriva skyddsåtgärder m. m. torde finnas enligt civilförsvarslagstiftningen. Jag tänker därvid främst på den på civilförsvarslagen grundade kungörelsen om civilförsvaret vid statens vattenfallsverk och vissa icke statliga kraftföretag. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att samtliga de myndigheter, som i första hand torde ha att beakta beredskapssynpunkter — chefen för försvarsstaben, civilförsvarsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen — tillstyrkt den föreslagna ändringen. På grund härav och då jag anser, att ett anmälnings- och prövningsförfarande, som redan i praktiken förlorat sin betydelse, icke längre bör bibehållas torde den föreslagna lagändringen böra genomföras.»

Utskottet

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 33.

Stockholm den 12 februari 1957

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel E. Svensson, fru Carlqvist, herrar Huss, Mannerskantz, fru Hamrin-Thorell och herr Nils Theodor Larsson;

från a n d r a kammaren: herrar Jacobsson i Tobo, Nilsson i Göteborg*, Lundberg, fru Ewerlöf*, herr Odhe, fru Ekendahl, herr Carlsson i Bakeröd och fröken Höjer.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.